

Т.Л. Федоряка, студентка
Харківського національного економічного університету
м. Харків, Україна
tanechka_box@ukr.net
науковий керівник науковий керівник к.е.н., доц. Аксьонова І.В.

СТАТИСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ КРАЇНИ

Серед ключових напрямків суспільно-економічного розвитку України важливе місце займають проблеми соціального захисту населення. Це обумовлено об'єктивною значущістю для населення країни тих соціальних заходів, які приймаються, отже соціальний захист – це система державних і суспільних соціально-економічних заходів, закріплених законодавством, що гарантують матеріальне забезпечення певним категоріям населення у разі відсутності або втрати ними стійких джерел доходу, а також матеріальну підтримку малозабезпеченим групам населення.

Соціальний захист реалізується через систему соціального забезпечення й обслуговування населення, до якої належать:

- пенсійне забезпечення населення;
- матеріальне забезпечення економічно активного населення, шляхом соціального страхування на випадок безробіття і тимчасової непрацездатності;
- соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям;
- соціальне обслуговування пенсіонерів, інвалідів, і самотніх непрацездатних громадян у будинках-інтернатах і територіальних центрах соціального обслуговування;
- пільги й гарантії для осіб, які мають статус ветерана війни, праці та військової служби;
- підтримка рівня життя в умовах зростання споживчих цін шляхом періодичного підвищення мінімальних розмірів заробітної плати, пенсії, стипендії та грошової допомоги населенню з мінімальними доходами.

Для державної політики є важливим забезпечити населення соціальним захистом, яке передбачається Конституцією України, Стаття 46: «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом» [1]. В Україні діє розгалужена система соціальної допомоги, яка базується на різних принципах організації та надання державної підтримки вразливим верствам населення. Проте вона базується переважно на категорійних принципах надання (без перевірки доходів). Обсяги допомоги, які надаються на виключно адресних засадах (з перевіркою доходів одержувачів) становлять менш ніж 1% загальних видатків на соціальний захист. Цей показник є надто малим порівняно з країнами ЄС, де він становить 12—15%. До того ж розміри різних видів допомог в Україні є невисокими, у більшості випадків вони не сягають розміру прожиткового мінімуму, а сім'я, яка належить до 30% найбіднішого населення, одержує менше допомоги, ніж середньостатистична сім'я [3]. Тобто система соціального захисту в Україні, хоча й набула рис, характерних для соціального захисту в країнах з ринковою економікою, але все ж, продовжує зберігати окремі риси старої системи і за своїми параметрами ще не відповідає системам соціального захисту країн ЄС. Її реформування не має системного та цілеспрямованого характеру. Отже, рівень соціальної захищеності українського населення є низьким порівняно зі стандартами розвинутих країн не стільки через слабку соціальну спрямованість державних витрат, скільки через низький рівень оплати праці. У собівартості вітчизняної продукції оплата праці в середньому становить 15—20%, а в розвинутих країнах — 45—55%. Утрата системи безплатного розподілу житла, перехід до платних освітніх послуг, багатьох послуг охорони здоров'я ще більше посилюють роль саме оплати праці в забезпеченні добробуту людей.

Для того, щоб об'єктивно оцінити рівень соціального захисту населення перед статистикою постає завдання інформаційного забезпечення соціального захисту, яке вирішується за допомогою методів статистичного спостереження. На подальших етапах статистичного дослідження соціального захисту населення вирішуються наступні завдання:

на основі нових теоретико-методологічних підходів визначаються й обґрунтовуються сутність соціального захисту населення, його місце в економіці та стратегії економічного зростання країни; визначаються чинники, що впливають на зайнятість населення, та здійснюється їх класифікаційне групування стосовно регіональних умов і ринкових трансформацій;

поглиблюються методологічні основи структурно-функціонального аналізу соціального захисту населення;

удосконалюється система показників розвитку соціального захисту населення та оцінюються можливості її більш повного інформаційного забезпечення;

аналізується динаміка і характер трансформаційних процесів у соціальній сфері і надається оцінка процесам інтенсивності та якості структурних зрушень у даній сфері;

визначаються територіальні особливості населення в соціальному секторі економіки та здійснюється типологізація регіонів за основними показниками і специфічними рисами стану та розвитку соціальної сфери;

узагальнюється досвід державного регулювання сфери соціального захисту населення розвинених країн світу й оцінюються можливості його застосування в Україні;

обґрунтуються напрямки соціального забезпечення продуктивної зайнятості населення;

на основі поведеного аналізу здійснюється прогностична оцінка основних характеристик соціального розвитку населення України;

розробляти методологічні та методичні підходи до формування ефективної новітньої моделі соціального розвитку населення України.

Для проведення аналізу соціального захисту населення необхідно згрупувати показники, що стосуються зайнятості населення та використання трудового потенціалу; показники, що характеризують доходи і витрати населення; показники, що свідчать про житлові умови, освіту, культуру і відпочинок, медичне обслуговування. Вказані показники оцінки соціально-економічного стану населення можна об'єднати у декілька груп: показники, які надаються державною офіційною статистикою; моніторингові, серед яких розрізняють відомчі і регіональні; дослідницькі, що дозволяють оцінювати тенденції розвитку соціального забезпечення за роками, соціальними, економічними та регіональними характеристиками.

Для більш ґрунтовного статистичного аналізу сфери соціального захисту проводять структурно-динамічний аналіз тенденцій розвитку матеріальних ресурсів охорони здоров'я, виплат по інвалідності, медичному страхуванню, фонду соціального страхування. Для вивчення зміни явища у часі і встановлення його напрямку, виявлення закономірностей розвитку проводять декомпозицію часових рядів, що складаються із показників соціальної сфери. Для характеристики загальної зміни складного соціально-економічного явища у динаміці, територіального порівняння, зіставлення з нормативами, прогнозами використовують індексний аналіз. Щоб оцінити міру впливу на досліджуваний результативний показник проводять багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз.

Результати аналізу дозволяють оцінити чисельність і структуру населення, яка потребує соціального захисту; діючу систему соціального захисту і рівні охоплення цією системою різних груп населення; розміри виплат різним категоріям населення, охопленого заходами соціального захисту, і відповідність цих виплат соціальним нормативам споживання. Припускаючи, що комплекс умов і чинників, які формують закономірності, в майбутньому залишаться незмінними, статистика соціального захисту проводить прогностичні розрахунки, які необхідні при обґрунтуванні напрямів соціально-економічної політики.

Список літератури: 1. Закон України «Про соціальний захист населення» від 17.05.2001 р. Конституція України 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с. 2. Політика доходів и качества жизни населения / Под ред. Н. А. Горелова – СПб.: Питер, 2003. – 654 с. 3. Удосконалення соціальних стандартів у системі соціального забезпечення // Україна: Аспекти праці – 2009, №3, ст. 21-25.